

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

II. ÚS 28/04-17

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí senátu 4. februára 2004 predbežne prerokoval sťažnosť M. Č., bytom B., zastúpeného advokátom JUDr. J. L., K., vo veci porušenia jeho základných práv podľa čl. 17 ods. 2, čl. 46 ods. 1 a čl. 50 ods. 6 Ústavy Slovenskej republiky v spojení s čl. 1 ods. 1 a čl. 12 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky uznesením Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 4 Tz 1/03 z 19. marca 2003 a takto

r o z h o d o l :

Sťažnosť M. Č. o d m i e t a ako zjavne neopodstatnenú.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bolo 28. mája 2003 doručené podanie M. Č. (ďalej len „sťažovateľ“), bytom B., zastúpeného advokátom JUDr. J. L., K., označené ako „Sťažnosť proti Najvyššiemu súdu SR Bratislava pre porušenie základných práv garantovaných čl. 46 ods. 1, čl. 17 ods. 2, čl. 50 ods. 6 Ústavy SR v spojení s čl. 1 a 12 ods. 1 Ústavy SR“. Z jeho obsahu vyplynulo, že Najvyšší súd Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) v konaní o sťažnosti ministra spravodlivosti Slovenskej

republiky (ďalej len „minister spravodlivosti“) pre porušenie zákona podľa § 266 ods. 1 Trestného poriadku svojím uznesením z 19. marca 2003 sp. zn. 4 Tz 1/03 rozhodol, že právoplatným uznesením Krajského súdu v Trenčíne (ďalej len „krajský súd“) sp. zn. 2 Tos 4/2002 z 29. novembra 2002 bol porušený zákon v ustanovení § 148 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku a v konaní, ktoré mu predchádzalo, v ustanovení § 61 ods. 1 Trestného zákona v prospech sťažovateľa, a preto zrušil napadnuté uznesenie krajského súdu, zrušil aj uznesenie Okresného súdu v Trenčíne (ďalej len „okresný súd“) sp. zn. 3 Pp 250/2002 z 23. septembra 2002, ako aj ďalšie rozhodnutia na ne obsahovo nadväzujúce a okresnému súdu prikázal, aby vec v potrebnom rozsahu znovu prejednal a rozhodol. Z dôvodov uvedených vo svojej sťažnosti (napádajúc spôsob výkladu a aplikácie § 16, § 62 ods. 1 a 2 Trestného zákona, ako aj čl. III ods. 1 zákona č. 183/1999 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa Trestný zákon) sťažovateľ tvrdil, že došlo k porušeniu ním označených základných práv podľa Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), a preto ústavný súd požiadal, aby nálezom rozhodol, že:

„Uznesením Najvyššieho súdu SR sp. zn. 4 Tz 1/03 boli porušené práva sťažovateľa zaručené článkami 46 ods. 1, 50 ods. 6, a 17 ods. 2 Ústavy SR v spojení s čl. 1 ods. 1 a 12 ods. 1 Ústavy SR.

Uvedené uznesenie sa zrušuje.

Ústavný súd SR prikazuje Najvyššiemu súdu SR vec znova prerokovať a rozhodnúť.“

V okolnostiach prípadu sťažovateľ argumentoval tým, že:

«Najvyšší súd SR v konaní vedenom pod sp. zn. 4 Tz 1/03 uznesením z 19. marca 2003, ktoré mi bolo doručené 14. 4. 2003 (doručené môjmu obhájcovi) rozhodol, že právoplatným uznesením Krajského súdu v Trenčíne z 29. 11. 2002 zn. 2 Tos 4/2002 bol porušený zákon v ust. § 148 ods. 1, písm. c Tr. por. a v konaní, ktorému predchádzalo, v ust. § 61 ods. 1 Tr. zák. v môj prospech.

S výrokom a dôvodmi napadnutého uznesenia nesúhlasím a žiadam, aby Ústavný súd Slovenskej republiky vyniesol nález, ktorým konštatuje porušenie mojich základných práv zaručených článkami 17 ods. 2, čl. 46 ods. 1, čl. 50 ods. 6 v spojení s čl. 1 ods. 1 a 12 ods. 1 Ústavy SR a napadnuté uznesenie podľa čl. 127 ods. 2 a § 56 ods. 2 zák. č. 38/1993 Z. z.

v znení neskorších predpisov toto rozhodnutie zrušil. Súčasne navrhujem, aby podľa ods. 3 písm. b citovaného ustanovenia vrátil vec Najvyššiemu súdu SR na ďalšie konanie.

Napokon navrhujem, aby podľa § 52 ods. 2 citovaného zákona Ústavný súd rozhodol dočasným opatrením o odložení vykonateľnosti napadnutého, právoplatného rozhodnutia.

Navrhujem tiež, aby podľa § 26 citovaného zákona rozhodol súd o naliehavosti tejto veci s tým, že ju prejedná mimo poradia, ktoré by jej prináležilo, t. j. prednostne.

Mimoriadne rozsiahle odôvodnenie uznesenia Najvyššieho súdu SR možno v podstate z hľadiska jeho argumentácie zredukovať do dvoch základných názorov, resp. skutočností, ktoré podľa neho opodstatňujú použitie § 62 v súčasnom znení:

1. § 16 ods. 1 Tr. zák. je neaplikovateľný, pretože sa týka výlučne otázky trestnosti činu, ktorá otázka je definitívne vyriešená a nezmeniteľná s ohľadom na formálnu a materiálnu právoplatnosť základných odcudzujúcich rozhodnutí,

2. Čl. III. bod. 1 zákona č. zák. 183/99 Z. z. vykladaných a contrario určuje pre tresty, uložené po 1. 9. 99 - pre ich výkon - ustanovenia „tohto zákona“.

S prvým záverom možno súhlasiť, pretože samotná úvaha o použití, alebo nepoužití tohto ustanovenia je právne irelevantná. Za takú ju možno považovať s ohľadom na jej jednoznačný text a takto určený rozsah pôsobnosti.

Nemožno však súhlasiť so záverom druhým, pretože tento je jednoznačne v rozpore s čl. 1 ods. 1 Ústavy SR (rozvediem neskôr), čl. 50 ods. 6 (analogicky, resp. pri prípustnom extenzívnom výklade) a v dôsledku toho aj čl. 46 ods. 1 a čl. 17 ods. 2 Ústavy SR a vo svetle iného rozhodnutia Najvyššieho súdu SR (sp. zn. 3 Tz 1/03 zo dňa 7. 5. 2003 - rozhodnutie totožnej povahy) aj s čl. 12 ods. 1 Ústavy SR.

Čl. III bod. 1 má podľa všetkého na mysli spôsob výkonu trestu odňatia slobody, upraveného inak ustanoveniami Trestného poriadku a to napriek tomu, že je prechodným ustanovením Trestného zákona. Je to totiž Trestný zákon, ktorý pri každom druhu trestu uvádza, v čom spočíva jeho výkon.

Zásadnou otázkou je, či sa novým ustanovením v prechodnom období prijatého zákona postavenie obvineného, obžalovaného, alebo odsúdeného zhorší, alebo zlepší. Obdobím prechodným je i v tomto prípade čas od spáchania skutku (za platnosti predchádzajúceho zákona!) do vynesenia resp. právoplatnosti odsudzujúceho rozsudku. Pokiaľ ide o konkrétne termíny, poukazujem na obsah napadnutého uznesenia. Všetko čo sa

viazalo a viaže na skutok, trest a jeho výkon musí byť posudzované s prihliadnutím na princíp zákazu spätnej pôsobnosti nepriaznivejšej právnej normy a naopak na princíp použitia normy najpriaznivejšej.

V tomto prípade tento princíp musí viesť pri interpretácii čl. III ods. 1 zákona 183/99 Z. z. k nutnosti odchyliť sa od na prvý pohľad jednoznačného textu a na miesto doslovného výkladu zvoliť výklad konformný s účelom a zmyslom zákona, ovšem so zreteľom na relevantný, uvedený právny princíp. Ústavný súd (a tvrdím, že ani súd všeobecný) nie je absolútne viazaný doslovným znením zákonného ustanovenia, ak to - ako považujem za opodstatnené - vyžaduje zásada, ktorá má svoj základ v ústavno-právnom poriadku.

§ 2 Tr. zák. forsírjuje, zvýrazňuje represívnu úlohu trestu a jednoznačne vychádza z dobového stupňa spoločenskej nebezpečnosti v ňom zahrnutých trestných činov, ktoré vo všeobecnosti zákon považuje za vysoký.

Trest - jeho druh a výmera (rozpätie) - je esenciálnou súčasťou právnej normy, konkrétneho skutku, teda „... pre spoločnosť nebezpečného činu, ktorého znaky sú uvedené v tomto zákone (§ 3 Tr. zák.). V tomto zmysle sa všetko, čo sa týka trestu musí zahrnúť do princípu „prevídateľnosti“ právnej normy v širšom zmysle. Uvedomujem si možnosť protiargumentu, že páchatel' trestného činu iba v zanedbateľnom rozsahu koriguje svoje protispoločenské konanie v dôsledku úvahy o možnom podmiennečnom prepustení z výkonu trestu, čo by v tom momente mohlo vnucovať názor o prípadnom budúcom predstieraní dosiahnutého stupňa prevýchovy. Takýto protiargument však neobstojí. Ust. § 62 je súčasťou trestného zákona jeho všeobecnej časti. Nesporným, zákonodarcom predpokladným korektívom správania potencionalneho páchatel'a sú trestné sadzby ustanovené pre každý jednotlivý trestný čin. Napriek tomu, že na podmiennečné prepustenie neexistuje právny nárok (arg., súd môže... v § 61 Tr. zák.), zákonný nárok na príslušné konanie a na prístup k súdu (§ 331 ods. 1 Tr. por.) je nesporný.

Podľa čl. 1 ods. 1 je Slovenská republika zvrchovaný, demokratický a právny štát. Nepochybniteľným atribútom právneho štátu, tak ako to bolo veľarazy judikované Ústavným súdom je atribút zákazu spätnej pôsobnosti právnych noriem, špeciálne v trestnom zákonodárstve.

Podľa čl. 12 ods. 1 sú ľudia slobodní a rovní v dôstojnosti i právach. V zmysle tohto ustanovenia nevidím dôvod pre to, aby Najvyšší súd SR rozhodol v dvoch právne totožných

veciach, diametrálne odlišným spôsobom. Je len prirodzené, že vytykáam Najvyššiemu súdu SR rozhodnutie, ktoré ma poškodzuje.

Podľa čl. 17 ods. 2 nikoho nemožno stíhať, alebo pozbaviť slobody inak ako z dôvodov a spôsobom, ktorý ustanoví zákon. Domnievam sa, že pri prípustnom extenzívnom výklade tohto článku je potrebné vzťahovať ho, pokiaľ ide o pozbavenie slobody aj na možnosť domáhať sa znovuzískania slobody spôsobom, ktorý ustanovuje zákon. V tomto ohľade je potrebné zvažovať a podľa môjho názoru zaujať stanovisko, umožňujúce uplatňovať toto právo v podmienkach a za okolností výhodnejších pre žiadateľa.

Podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy SR sa každý môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde. Toto ustanovenie považujem za ťažiskové v mojom prípade, pretože napadnuté uznesenie Najvyššieho súdu SR mi v dôsledku chybného výkladu príslušného zákonného ustanovenia (čl. III bod. 1 zákona 183/99 Z. z.) znemožnilo uchádzať sa o podmienené prepustenie podľa podmienok uvedených v § 61 ods. 1 Tr. zák. s vylúčením § 62 Tr. zák.

Podľa čl. 50 ods. 6 Ústavy SR sa trestnosť činu posudzuje a trest sa ukladá podľa zákona účinného v čase, keď bol čin spáchaný. Neskorší zákon sa použije, ak je to pre páchatel'a priaznivejšie. I v tomto prípade, za použitia princípov uvedených v predchádzajúcej časti sťažnosti mal Najvyšší súd SR aplikovať toto ustanovenie s dôrazom na jeho časť „... keď bol čin spáchaný.“ Ak tak Najvyšší súd SR nepostupoval, porušil moje základné práva v rozsahu, ako som uviedol.»

II.

Ústavný súd je podľa čl. 127 ods. 1 ústavy a s účinnosťou od 1. januára 2002 oprávnený konať o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ktorými namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd upravených buď v ústave, alebo v medzinárodnej zmluve o ľudských právach, pokiaľ o ich ochrane nerozhoduje iný súd. Podmienky konania ústavného súdu o sťažnostiach, ako aj ich zákonom predpísané náležitosti sú upravené v zákone Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho

sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“), pričom nesplnenie niektorej z nich má za následok odmietnutie sťažnosti už pri jej predbežnom prerokovaní podľa § 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde. Ústavný súd preto predbežne prerokoval sťažnosť sťažovateľa podľa § 25 ods. 1 zákona o ústavnom súde a skúmal, či neexistujú dôvody na jej odmietnutie podľa § 25 ods. 2 citovaného zákona.

Pri predbežnom prerokovaní sa osobitne zamerlal na preskúmanie opodstatnenosti sťažnosti, keďže podľa svojej stabilizovanej judikatúry za zjavne neopodstatnenú možno považovať sťažnosť aj vtedy, ak označeným postupom, konaním alebo rozhodnutím orgánu štátu nemohlo vôbec dôjsť k porušeniu označených základných práv alebo slobôd podľa ústavy alebo medzinárodnej zmluvy (II. ÚS 70/99) alebo keď preskúmanie označeného postupu (rozhodnutia) orgánu štátu v rámci predbežného prerokovania nesignalizuje možnosť porušenia základného práva alebo slobody sťažovateľa, realnosť ktorej by bolo potrebné preskúmať po prijatí sťažnosti na ďalšie konanie (I. ÚS 66/98).

1. Sťažovateľ predovšetkým namietal, že označeným uznesením najvyššieho súdu sp. zn. 4 Tz 1/03 došlo k porušeniu čl. 50 ods. 6 ústavy, podľa ktorého: „Trestnosť činu sa posudzuje a trest sa ukladá podľa zákona účinného v čase, keď bol čin spáchaný. Neskorší zákon sa použije, ak je to pre páchatel'a priaznivejšie.“ Sťažovateľ v tejto súvislosti uviedol, že: *„Podľa čl. 1 ods. 1 je Slovenská republika zvrchovaný, demokratický a právny štát. Nespochybniteľným atribútom právneho štátu, tak ako to bolo veľa razy judikované Ústavným súdom je atribút zákazu spätnej pôsobnosti právnych noriem, špeciálne v trestnom zákonodárstve.“* Sťažovateľ ďalej uviedol, že: *«I v tomto prípade, za použitia princípov uvedených v predchádzajúcej časti sťažnosti mal Najvyšší súd SR aplikovať toto ustanovenie s dôrazom na jeho časť „... keď bol čin spáchaný.“ Ak tak Najvyšší súd SR nepostupoval, porušil moje základné práva v rozsahu, ako som uviedol.»*

Pri predbežnom prerokovaní tejto časti sťažnosti ústavný súd predovšetkým posúdil obsah a rozsah použitia ústavného zákazu retroaktivity v trestnom práve podľa čl. 50 ods. 6 ústavy, v súlade s ktorým sa podľa zákona účinného v čase, keď bol čin spáchaný, posudzuje „trestnosť činu a ukladanie trestu. Neskorší zákon sa použije, ak je to pre

páchateľa priaznivejšie“. Doslovné prenesenie tejto ústavnej zásady do Trestného zákona predstavuje jeho § 16 ods. 1, ktorý je podľa sťažovateľa v jeho prípade neaplikovateľný, „pretože sa týka výlučne otázky trestnosti činu, ktorá otázka je definitívne vyriešená a nezmeniteľná s ohľadom na formálnu a materiálnu právoplatnosť základných odcudzujúcich rozhodnutí“.

Takýto rozsah zákazu retroaktivity v trestnom práve potvrdzuje aj čl. 7 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) a judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva naň nadväzujúca. Vo vzťahu k čl. 50 ods. 6 ústavy sťažovateľ namietal porušenie zákazu retroaktivity vo svojej trestnej veci (otázke) týkajúcej sa spôsobu výkonu už uloženého trestu. K jeho porušeniu malo dôjsť v dôsledku rozhodnutia najvyššieho súdu o použití príslušných ustanovení Trestného zákona, ktoré sa počas doby výkonu jeho trestu zmenili v jeho neprospech (§ 61 ods. 1, resp. § 62 ods. 1 Trestného zákona). Podľa jeho tvrdení zatiaľ čo správne postupoval okresný súd aj krajský súd, ktoré pod termínmi „rozhodovanie o treste“ (3 Pp 250/2002), resp. „výkon trestu“ (2 Tos 4/2002) rozumeli aj rozhodovanie o jeho podmiennečnom prepustení na slobodu a v dôsledku toho aplikovali ustanovenie § 61 Trestného zákona platné v čase spáchania trestného činu (ktoré umožňuje prepustenie odsúdeného z výkonu trestu po polovici výkonu uloženého trestu), pochybil ale najvyšší súd, ktorý v konaní o sťažnosti pre porušenie zákona súhlasil so stanoviskom generálneho prokurátora a ministra spravodlivosti, podľa ktorých vo vzťahu k § 16 ods. 1 Trestného zákona treba „rozlišovať medzi ukladaním trestu a jeho výkonom“, pričom uvedené ustanovenie Trestného zákona je koncipované tak, že pod trestnosťou činu „nemožno rozumieť otázky súvisiace s rozhodovaním o podmiennečnom prepustení, pretože jeho použitie je možné len na posúdenie trestnosti činov, o ktorých ešte nebolo právoplatne rozhodnuté“ (4 Tz 1/03). Vychádzajúc z takéhoto výkladu § 16 ods. 1 Trestného zákona podľa najvyššieho súdu nie je v rozpore so zákazom retroaktivity (a čl. 50 ods. 6 ústavy) použitie § 62 ods. 1 Trestného zákona (v „sprísnenom“ novelizovanom znení od 1. septembra 1999 - zákon č. 183/1999 Z. z.), ktorý umožňuje za trestný čin spáchaný sťažovateľom podmiennečné prepustenie „až po výkone dvoch tretín uloženého trestu odňatia slobody“, ale v rozpore s § 16 ods. 1 Trestného zákona bolo

použitie § 61 Trestného zákona platného v čase spáchania trestného činu okresným súdom aj krajským súdom.

V tejto časti sťažnosti ústavný súd skúmal, či takýto postup a označené uznesenie najvyššieho súdu signalizujú možnosť porušenia čl. 50 ods. 6 ústavy. Vychádzal pritom zo zásady, podľa ktorej postup orgánu štátu rešpektujúci medzinárodné záväzky Slovenskej republiky (resp. postup, v rámci ktorého vykladá a aplikuje príslušný vnútroštátny predpis spôsobom súladným s platným medzinárodným záväzkom Slovenskej republiky) nesignalizuje *per se* možnosť porušenia čl. 50 ods. 6 ústavy, reálnosť ktorej by bolo potrebné preskúmať po prijatí sťažnosti na ďalšie konanie. V tejto súvislosti ústavný súd uvádza rozhodnutie Komisie pre ľudské práva (ďalej len „Komisia“) z 3. marca 1986, ktoré potvrdzuje, že: „Článok 7 dohovoru sa vzťahuje na uloženie trestu a nie na spôsob jeho výkonu, v dôsledku čoho nezabraňuje zmene zákona v neprospech odsúdeného, pokiaľ ide o jeho podmienčné prepustenie“ (sťažnosť č. 11653/85 - Hobden v. United Kingdom). Aj v prípade nepublikovaného rozhodnutia Komisie o sťažnosti č. 1701/62 z 22. júla 1963 táto potvrdila, že: „Ustanovenie čl. 7 sa vzťahuje na ukladanie trestu osobe v súvislosti s jej odsúdením. Toto ustanovenie však nevyklučuje použitie zákona stanovujúceho prísnejšie podmienky prepustenia z väzenia voči osobám súdeným a odsúdeným pred vydaním takéhoto zákona“, v dôsledku čoho „čl. 7 *in fine* nie je aplikovateľný na okolnosti týkajúce sa podmienok prepustenia“ (rozhodnutie Komisie o sťažnosti č. 3347/67 z 11. júla 1968). Z uvedeného pohľadu ústavný súd posúdil napadnuté uznesenie najvyššieho súdu, ktorým (pridržiavajúc sa rozlišovania medzi ukladaním a výkonom trestu podľa § 16 ods. 1 Trestného zákona a následného uplatňovania zákazu retroaktivity) zaujal stanovisko k použitiu pravidla zákazu retroaktivity len vo vzťahu k posúdeniu trestnosti a uloženiu trestu, ale nie aj vo vzťahu k spôsobu jeho výkonu, t. j. postupoval spôsobom, ktorý v zásade zodpovedá platnému medzinárodnému záväzku Slovenskej republiky podľa čl. 7 dohovoru. Keďže rozhodnutie najvyššieho súdu (a v dôsledku uvedeného) bez ďalšieho nesignalizuje možnosť porušenia čl. 50 ods. 6 ústavy, reálnosť ktorej by bolo potrebné preskúmať po prijatí sťažnosti na ďalšie konanie, bolo ju potrebné v tejto časti odmietnuť ako zjavne neopodstatnenú.

Túto skutočnosť považoval ústavný súd za rozhodujúcu aj pre predbežné prerokovanie sťažnosti sťažovateľa v časti namietajúcej porušenie jeho základných práv podľa čl. 17 ods. 2 ústavy a čl. 46 ods. 1 ústavy, keďže k ich porušeniu by v okolnostiach prípadu mohlo dôjsť jedine nerešpektovaním a prostredníctvom porušenia ústavného zákazu retroaktivity obsiahnutého v čl. 50 ods. 6 ústavy. Keďže ústavný súd pri predbežnom prerokovaní sťažnosti sťažovateľa nedošiel k záveru, že napadnuté uznesenie najvyššieho súdu signalizuje možnosť porušenia čl. 50 ods. 6 ústavy, a berúc do úvahy aj obsahovú a logickú spätosť tohto základného práva s ďalšími označenými základnými právami sťažovateľa, bolo potrebné jeho sťažnosť aj v časti namietajúcej porušenie jeho základných práv podľa čl. 17 ods. 2 a čl. 46 ods. 1 ústavy odmietnuť z dôvodu zjavnej neopodstatnenosti.

Ústavný súd napokon uvádza, že z dôvodu zjavnej neopodstatnenosti musel odmietnuť aj sťažnosť sťažovateľa v časti namietajúcej porušenie čl. 1 ods. 1 a čl. 12 ods. 1 ústavy, keďže tieto obsahujú základné zásady právneho štátu, resp. prirodzenoprávnu povahu základných práv a slobôd, vzhľadom na čo „nemôžu plniť poslanie priamo aplikovateľných ustanovení v individuálnych konaniach“ (I. ÚS 8/97, II. ÚS 821/00). Pokiaľ ide o čl. 12 ods. 1 ústavy, jeho porušenie nezakladá ani skutočnosť, že najvyšší súd rozhodol v „dvoch právne totožných veciach diametrálne odlišným spôsobom“, ako to uviedol sťažovateľ vo svojej sťažnosti.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 4. februára 2004